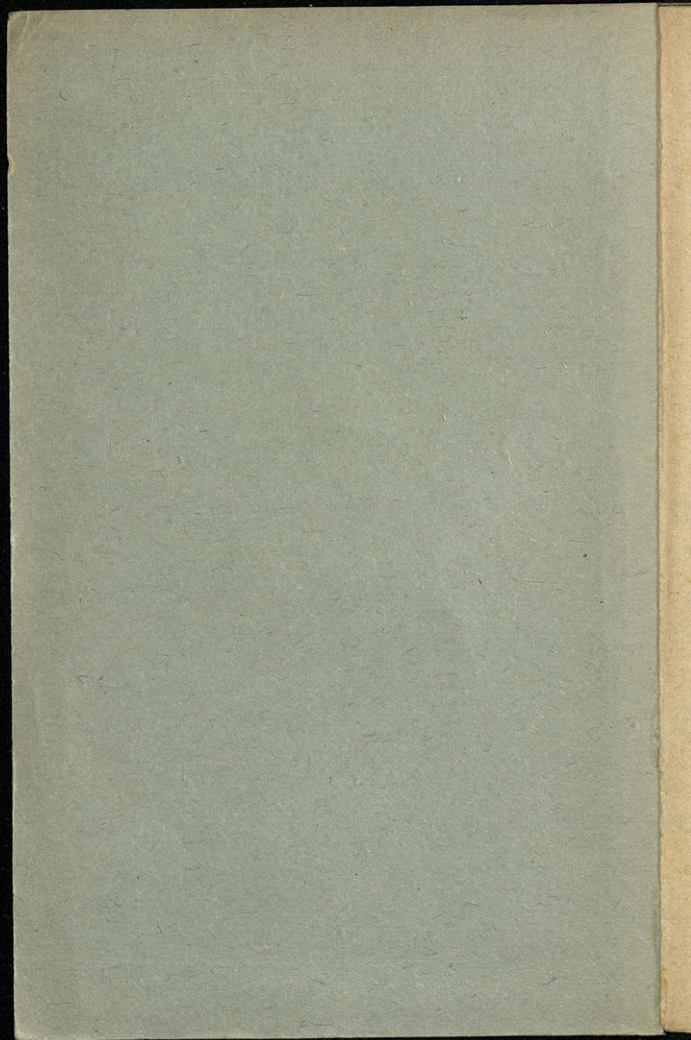

33120, II, B, g, 195

47/86
80/87

Erazem predjamski.

Povest iz petnajstega stoletja.

Četrty natis.

Ljubljana.

Založil in prodaja **Janez Giontini** v Ljubljani.

1886.

I Bay
33120

Uvod.

Na severni strani Jadranskega morja vzdigajo se iz belega apnenika sestavljene planine. Čeravno je svet daleč tjà v Dalmacijo pust in nerodoviten in se torej Kras na iztočnej strani Jadranskega morja na široko in dolgo razteza, vender se zove Kras prav za prav le oni oddelek slovenske zemlje, ki se razprostira med Gorico, Trstom, Postojino in Reko. Pred mnogimi stoletji so neki te gore zeleni bukovi in hrastovi gozdi pokrivali, a brezvestnih Benečanov nemila sekira je je — tako se govori — ugonobila ter tako odprla pot grozovitej burji. Ta je rodovitno zemljo po malem odnesla, da je sedaj ondotni svet malodane gol in pust.

Znamenit je vender kraški svet radi prečudnih podzemeljskih votlin, ki so prava naravina čuda. Te jame so tu pa tam jako dolge in prostorne ter čestokrat okrašene z lepimi kapniki. V teh votlinah naslonjen je strop na ogromne stebre iz kapnika; tu nam zakriva čarobne prostore krasno kameneno zagrinjalo, da bi ga tako ne pogodil

najslavnejši slikar; tam meniš, da je podrtina starega gradu; tu zopet so razvrščeni kristali, ko piščali v orgljah itd. Še bolj se pa začudiš, ko začuješ v teh podzemeljskih votlinah globoko pod seboj šumenje vode, ki moti grobno tišino teh prostorov, ko se peneča drvi čez strme skale v strašen prepad, da te o samem pogledu že groza sprehaja. V teh podzemeljskih vodah živi neka čudna živalica, ki nikedar na beli dan ne pride; zove se močarilec ali človeška ribica (*proteus*). Nikjer drugod je še niso našli, le v jamah na Notranjskem je doma.

Dasi je mnogo pustega in golega na Krasu, razprostirajo se vender sem ter tja rodovitne doline, kjer si je pridni kmetič z velikim trudom zemljo ogradil, da si pridelava potrebnega živeža.

Vode, ki tekó po teh dolinah, imajo večji-del le kratek tek; valé se nekaj časa po dolih, dokler se v kako podzemeljsko votlino ne izgubé. Tako na pr. se izliva Reka pri Škocijanu v brezdno, a se prikaže kmalu zopet na dan ter se skrije potem znova v zemljo. Istotako potok Pivka, ki izvira pri Št. Petru, teče do Postojine, kjer se izteka v svetoznano Postojinsko jamo; pri Planini pride pod «Malim gradom» zopet na dan, a se kmalu zopet zgubi, da pride pri Vrhniki

pod imenom Ljubljanica zopet na svitlo. — Tudi potok Lokva izgine v Predjami pod zemljo ter priteče v Vipavski dolini kot Vipava na pláno.

Burja razsaja na Krasu tako silno, da prevrača časih težko naložene vozove. Zategadelj je i železnica, vodeča po teh krajih, zavarovana na mnogih mestih z visokimi zidi in plotovi.

Dasi je svet tu večinoma gol in pust, ima vendar tudi svoje dobre lastnosti. Trava, ki raste tu med skalovjem, služi živini v tečno hrano. Kraški konji so trdne postave ter se jako čislajo; ni jih boljših za delo v gorah. Cesarski dvor ima v Lipici in Prestranku kobilariji, iz katerih dobiva mnogo konj na Dunaj. Kraški koštruni in ovce so okusnega mesa; jagnjeta večjidel prodajajo v Benetke, Trst, Ljubljano in druga mesta, kjer jih primeroma drago plačujejo.

Tužen je sicer popis kraških pokrajin, kakeršne so dandanes; toda koliko žalostnejši mogli so bili ti kraji v preteklih stoletjih, ko so gospodovali po njih ropoželjni, samopašni in kruti plemiči, in zgodovina navaja nam mnogo tacih, ki so ob cestah oboroženi prežali na rop in mirnega trpina — kmeta celo v njegovem domovji oropali, ne poznavši ne usmiljenja ne pravice. Med temi

riše nam zgodovina tudi moža, ki je, dasi ravno so ga imenovali razbojnika, zaradi žalostnega konca svojega vender vsega pomilovanja vreden, in ta mož je — Erazem Lugar ali Erazem Predjamski.

I. Grad Predjamski.

Mali dve uri od Postojine v strani proti Nanosu, na notranjem Kranjskem, stoji kakor orlovo gnjezdo v votlini orjaške skaline Predjamski grad. Svet okolu njega je jako divji, visoke skalnate stene in globoki prepadi ga obkrožujejo. Kraj ta, kakor i okolica je jako pusta, bolj podobna pustinji, ko človeškemu bivališču. Mati priroda jo je brez vse krasote pustila, kakor bi bila tako rekoč razlila ves svoj srd nánjo. Kamorkoli se ozreš, ne vgledaš družega, kakor skalo za skalo, ki so mrtve in mrzle. In iz srede tega skalovja kipi siva pečina navpik v sinji zrak, kakor velikan izmed pritlikavcev. Pod to skalino pa zijá globok prepad, v katerega se vali potok Lokva z glasnim šumenjem in ravno pred izlivom mlin in žago goni. Zgubivši se v zemljo teče več ur pod njo, da pride potem v Vipavi zopet na dan pod

imenom Pivka. Kadar se napravlja k deževnemu vremenu dviga se gosta megla iz tega brezdna.

Na desnej, visoko nad tem prepadom vodi pot do vhoda v grad, v katerem narava dela človeških rok tako rekoč s zasmehovanjem oponaša. Pečina ima tri votline: v prvo se izliva omenjeni potok Lokva, na to je druga, v katero vodi brv čez prepad; ta je blizu jedno uro dolga, nahaja se v njej mnogo krasnih kapnikov. Na drugej strani jame vodi iz nje drug pot, po katerem se pride na desnej strani grada zopet iz nje. Na sredi strmega skalovja je tretja, ne zelo dolga in globoka votlina, od katere si človek ne more družega misliti, nego da jo je priroda namenila v bivališče kakemu sovražniku vsega človeštva; kajti tak je mogel biti mož, ki si je izvolil v tej strašnej puščavi stanovanje svoje, sezidavši si grad.

Grad, ki še dandanes stoji, je v istini znamenje spomina vredno iz nekdanjih silovitih časov. Leži v votlino tako potisnen, da bi strehe ne trebal, da ne bi bilo zaradi mokrine, ki kaplja od skalovja nad gradom. Pot do njega je ozek, čez grapo pred gradom pelje most. Pred časom bila sta dva mostiča na vretenih; če sta se nazaj potegnili, ni mogla živa duša do gradu.

Grad, ki ga dandanes vidimo, ni pravi stari grad, temveč še le pozneje prizidan; sezidal ga je bil namreč Ivan grof Kobencel, ki je posedoval še mnogo družih grajščin, v leti 1570, katera letnica se še vidi nad grajskim vhodom. Ostanki prvega starega gradu, bivališče Erazmovega, se vidijo zadaj nad novim, kjer se še kaže stanovanje Erazmovo. V skalo vsekan ozek pot in mali most vodila sta kedaj do starega gradu; sedaj se pa po tramih pride do njegove razvaline.

Pečina gradu ima več predalov; nekaj ozidja z ozkimi in nizkimi vrati se še vidi; ravno tako tudi sled nekedanjega potegljivega mostú; nekaj više na desni je ostanek posebne sobe in še malo više je znati druga stanica. Do tu, kakor i do vodnjaka, ki je vrh gradu v duplini pride se po kamenenih stopnicah. Ta vodnjak, ki daje še vedno, toda le prilično malo vode, globok je štiri sežnje in je vsekan v skalo. Iz skalovja pa je napeljana voda vanj, ker je od drugod le malo pride.

Malodane nedostopna višina in naravno zavetje v jami je napotilo jamske viteze, da so si postavili grad tako visoko, kakor si dela ujeda orel svoja gnjezda. Votlina, v katerej stoji grad, je kakor vse podzemeljske votline notranjsko-kraške zemlje jako pro-

storna, ter se razteza daleč v gorovje, nahajajoče se v ozadji. Iz te votline vodi naraven podzemeljski pot, katerega izhodišče je bilo visoko gori v hrušiškem gozdu; ker so se pa po njej skrivali razni ničvredni ljudje in so prišli jedenkrat celo razbojniki skozi njo v grad, dali so jo zazidati. To je Predjamski Grad.

II. Prvi gospodarji tega gradu. Rod Luegarjev.

Pred več nego tisoč leti je mogočni cesar Karol Véliki svojo oblast razširil tudi čez naše kraje in premagal tudi naše prednike v vojski ter je spravil pod svojo oblast. V tistem času si je izvolil nek Nемеc svoje bivališče ondi, kjer stoji današnji grad. Zval ga je Lueg (po stari nemški besedi «lugen», kar se pravi po naše kukati), in nasledniki njegovi imenovali so se Luegarji. Slovensko ljudstvo nazivalo je grad «Predjamski grad», kakor se še dandanes imenuje.

Iz tega gradu se je rod Luegarjev tudi v druge dežele razširil: na Koroškem, Tirolskem in Štajerskem imeli so svoje gradove in posestva. Tako je imel jeden izmed njih po izgledu svojega prednika grad, ležeč v strašnej pustinji pod goro Sokoljem.

Surovi, a srčni in pogumni bili so vsi, kar jih je bilo iz tega rodu. Jednako sokolom in orlom rodili so se vsi v tamnem skalovji ter se tam vzredili. Od golega pečevja obdani in od divjih ter ljutih viharjev utrjeni prisvojili so si vsi nekako divjoto, katero so ohranili vsi njihovi potomci. V orožji so vzrastli in vtrjeni bili so za vse telesne težave. Po samosvojnosti so hrepeneli, za to pa so sovražili vse dolžnosti in mehkužnosti mirnega življenja. Strahu niso poznali, nevarnosti so kljubovali ter jo množili; iskali so le sreče, ter skušali pridobiti si slavo in častne službe. Namen njihov bila je samo vojska. Brez Luegarjev končal ni noben prepir; zaradi tega sloveli so tudi več stoletij. Mnogoteri izmed njih priboril si je slavo v boji za domovino in cesarja; le malokteri umrl je naravne smrti. Mnogo njih je doseglo veliko slavo pri svojih vrstnikih. Tako se imenuje v leti 1300 Rutold, leta 1327 zopet sin njegov z enakim imenom, leta 1405 Konrad, leta 1415 Pankracij in leta 1468 Nikolaj, ki so bili celo glavarji Tržaškega mesta. A sreča je okrogla: poslednjemu te rodovine vender ni bila mila, ravnala je ž njim kakor mačeha s pasterki, kakor bi si ga bila izvolila v zadoščenje za pregrehe prednikov njegovih, — bil je to Erazem.

III. Erazem Luegar Predjamski

Ogledujoč si Predjamski grad in okolico njegovo, spomnil se bode vsakedo nehotè poslednjega prvotne lastniške rodovine njegove, napominanega Erazma Predjamskega. Bil je to človek divje nravi, kakor okolica gradu, v katerem je preživel otročja leta. Podedoval je ogromno imetje po svojih sorodnikih. Imel je namreč dva strijca, katera sta bila brez potomcev; končala sta oba življenje v turških vojskah. Erazem, ki je bil poslednji svojega rodu, je po smrti njihovej dobil vse njuno imovino v svojo last.

Erazem bil je srčen in pogumen vojak; radi tega so ga vsi plemiči Kranjske, Štajarske in Koroške visoko čislali. Pa temán je bil njegov duh in življenje njegovo osorno. Nikoli ga ni ljubezen z mehkejšimi občutki navdala in okusil ni nikoli očetovskega veselja. Plemenita gospa Katarina Ungnadova mu je bila od sorodnikov njegovih po sili dana v zakon; zato jo tudi ni ljubil, in zakon njima ostal je brez otrok. Čez malo let iztrgala mu jo je neizprosna smrt. Samo jednega človeka imel je Erazem na sveti, katerega je srce njegovo v resnici ljubilo, katerega se je duša njegova z vso gorečnostjo oklenila, — bil je to prijatelj njegov, učitelj

v vojaških vednostih, Andrej Baumkirher iz Vipave, izgled pravega junaka, od katerega je svoje bitje, svojo srčnost in vse mišljenje svoje prevzel. Dvakrat pomagal je Erazem v zvezi s prijateljem Baumkirherjem cesarju Frideriku III., ko je bil v nevarnosti, sovražnikom v roke pasti. — Baumkirher je moral pozneje v Gradci glavo dati, in sigurno bila bi tudi Erazma ista usoda zadela, da ni bil ravno takrat od cesarja nekamo poslan.

Ko se povrne, zve Erazem turobno novico o usodepolnej in tužnej smrti jedinega prijatelja svojega. Bolest, žalovanje po dragem prijatelju oparita mu srce, katero se dosihmal še nobenej nesreči ni uklonilo, — nobena solza mu ni še porosila obličja; sedaj pak vdrle so se solze po licih njegovih, — prvikrat v življenji, po licih moža, ki sicer ni poznal žalosti in bolesti. Srce njegovo bilo je preveč nejevoljno, da bi mu moglo mirno ostati v prsih. Javno je očital krivico, katera se je zgodila prijatelju in sklenil je, izstopiti iz cesarske službe. Toda cesar Friderik III. je previsoko cenil službo njegovo in ni hotel pustiti tacega junaka od sebe. Po dolgotrajnem prigovarjanji se je vender dal preprostiti, da je ostal in cesarju Frideriku naslednik junaški Maksimiljan sam

mogel je še le srce njegovo upokojiti. Sè svojo junaško roko je še nadalje domovini in cesarju služil, toda nikedar več ga ni bilo videti, da bi se smejal, kajti bil je brez prijatelja, srce njegovo bilo je prazno in svet zdel se mu je neizmerna puščava. Od tedaj bil mu je žebec njegovo vse, žebec živ kakor ogenj, katerega še nihče drugi jahal ni, nego Erazem, in pa dva velika psa, Sultana, dobro izučene medvede in volkove loviti. Spremljala sta ga povsod, celo spala sta pri njem.

Nikoli več ni govoril Erazem o svojem pokojnem prijatelji, a spomin prijateljev živel je še vedno v žalostnem njegovem srci, podoba prijateljeva plavala mu je vedno pred očmi, v divjem boji, kakor doma. Nek notranji glas mu je vedno dejal, da je i njemu usoda blizu jednako smrt namenila.

IV. Erazem ubije grofa Papenhajma.

Ko je Erazem prišel na cesarski dvor, ni izpremenil prav nič svojih navad in razvad; temveč je iskal prepirov in preteпов, kjer in kadarkoli je bilo mogoče. Zbog tega bali so se vsi, ki so ga poznali, v njegovej

navzočnosti govoriti o ranjcem prijatelji njegovem Andreji Baumkirherji, ali celo obrekovati ga; kajti znano je bilo, da je Erazem nagle jeze in da ne prizanese nikomur.

Nekoč spremljal je cesarja v Frankobrod na Nemško, l. 1483. Tu se je zbralo mnogo nemških vitezov, grofov in knezov, da bi počastili cesarja, ter se mu poklonili. Bil je takrat Erazem stotnik cesarske straži. Prijetne zabave in velike pojedine prirejali so dan na dan, praznili so prav pridno bokale.

Govorilo se je pri tej priložnosti mnogo, posebno o hrabrosti in vojski in imenovala so se različna imena dotičnih junakov. Mej drugimi govoril je tudi star vitez iz zavravske rodovine o junaku Baumkirherji kot o najizvrstnejšem junaku sedanjega časa. Skoro vsi primajevali so njegovej trditvi in pomi-lovali nesrečnega Baumkirherja. Pazljivo jih je poslušal Erazem, kajti podoba draze-ga mu prijatelja stopila je zopet živo pred nje-gove oči. Kar se vzdigne oholi cesarski maršal grof Papenhajm, stari sovražnik in zavidovalec Baumkirherjev; prične ga na vso moč grditi, imenujoč ga puntarjem, ki je zaslužil smrt v rabljevih rokah. Dejal je, da je bil Baumkirher velik predrznež in da mu je le slepa sreča pomagala v nje-govih delih. Globoko zbodle so te besede

Erazma v srce; ko bi trenil plane kvišku, sedaj rudeč ko kuhan rak, sedaj zopet bled ko stena, ustne so se mu jeze kar tresle, zaškripal je z zobmi ter srpo zrl v moža, ki je drznil izustiti tako sodbo o njegovem prijatelji. «Prekliči, kar si govoril», zagrmi Erazem nad Papenhajmom, ter izdere meč iz nožnice, «če ne te umorim!» — «Ne, nikakor tega ne storim!» odgovori zaničljivo grof smeje se in potegne meč iz nožnice.

Ko leva stala sta si razkačena nasproti korenjaka, jeden poln opravičene jeze, in drugi, ki v svoji ošabnosti izustenih besed preklicati ni hotel. Ljut boj se prične. Predno so ju mogli umiriti, ležal je že grof Papenhajm s preklano glavo v svojej krvi na tleh ter kmalo izdihnil.

«Beži, reši se!» opominjajo Erazma prestrašeni in zbegani prijatelji. Toda junak, ki ni poznal strahu, — ni bežal.

V. Erazem obsojen k smrti.

Ko je usodni ta kraj zapustil, podal se je Erazem na svoj dom. Strašne misli jele so mu rojiti po glavi, nek notranji glas pak ga je opominjal v jedno mer, rekóč: «Reši se!»

Ko se je tako nekega dne jako vznemirjen in zamišljen bojeval z vestjo, odpró se naglo duri stanice njegove in vanjo stopi tolpa oboroženih vojakov. Erazem plane kvišku ter seže po meči, toda ko bi trenil, bil je na tleh. «Povežite ga ter peljite v ječo!» zagrmi mož od glave do pet v jeklu, «sè svojo krvjo opere naj kri umorjenega mojega brata!» Vojaki storé, kar jim je bilo ukazano ter ga odvedejo sé seboj. S težkim železjem okovanega vržejo ga v ječo.

Molcé premišljeval je Erazem v zaporu žalostno usodo svojo in zrl črne stene svojega bivališča. Jeza in srd do ljudij objedala sta mu srce, kakor dva strupena gada.

Osem dni — njemu osem dolgih let, — preteklo mu je v temnej ječi, v katero se je bliščala samo skozi malo luknjico slaba svitloba. Kruh in voda bila sta mu hrana, katera je skozi malo okno v steni prejemal od neznane mu roke.

Zarana devetega dne začuje ropot pri železnih durih ječe svoje. Odpró se in oboroženi vojniki vstopijo, vzemó mu železje od nog in rok ter mu velijo, da ima ž njimi iti.

Vodijo ga po širokih stopnicah v veliko dvorano, kjer je bilo že mnogo občinstva

zbranega. Erazem stal je pred sodiščem. Za dolgo mizo, vso s črnim suknom pregrneno, sedelo je 12 mož. Prašajo ga po imeni, stanu in rodu; toda on jim reče: «Vsej slovenski in nemški deželi znano je moje ime! Storite torej, kar vam drago!»

Sedaj vstopi v sodišče Papenhajmova rodbina črno napravljena ter toži Erazma, da je grofa umoril ter da je miru dežele nevaren. Kakor se junaku spodobi odgovori jim Erazem mirno: «Zaničeval in opravljal je najboljšega prijatelja mojega in ker ni hotel preklicati svojih besedij, velevala mi je prijateljska dolžnost in poštenje, iskati si z mečem zadoščenja, — kakor gre junaku in vitezu!»

«Pa vendar priznate, da ste ga umorili?» praša ga sodnik. «Obstanem! pa nisem ga umoril po zvijači, temveč v poštemem boji.»

«So vam li bile znane deželne postave?»

«Poštenje je vojaku in vitezu najsvetejša postava. Ne poznajem postave, ki bi velevala, svoje ali prijatelja svojega razžaljenje trpeti brez osvete!»

«Ni li sodnij, kjer ima vsak pravice iskati?»

«Kaj? Vojak pokrit z ranami, naj še le pri vas zadoščenja išče, vi peresni junaki, in naj trpi, da se bote z njegovim poštenjem in z njegovo pravico igrali v svojej slepoti?!»

«Gorjé domovini našej», nadaljuje čez nekoliko, «gorjé nam, če bi bili junaki naši taki babjaki! Obsodite me v smrt, kajti takega časa nečem doživeti!»

Sodnik vелеva mu ostro ga pogledujoč, v obraze onih pogledati, ki ga bodo obsodili. Le malo jih pozna, pa ti so sovražniki njegovi.

Peljejo ga sedaj v drugo dvorano, mej tem ko so sodniki sklepali sodbo. Vsak izmeje teh vzel je jedno krogeljico ter jo vrgel v pokrit lonec. Ko ga odgrnejo, bilo je mej dvanajstimi kroglicami pet belih, sedem pa črnih. Potem pripeljejo Erazma nazaj ter mu naznanijo obsodbo: Čez tri dni bo obglavljen.

«Pred cesarjem hočem biti obsojen!» reče jim, «toda ne mislite, da si hočem s tem milost izprositi, nikakor ne, umreti hočem, toda ne v rokah rabljevih!»

«Cesar je že odišel», odgovori viši sodnik, «zanešeno vam ne bo!» Ko to izgovori, vrže mu prelomljeno šibico pred noge.

«Naj se mi zgodi tako!» pravi junaški Erazem, «prevečkrat sem v bojih za domovino smrti v obličje zrl, da bi se je mogel sedaj bati. Rabljev meč nobenega več ne omadežuje, odkar ga je Baumkirherjeva kri oprala!» To izgovorivši obrne se Erazem in

gre. Mirno se je ozrl po občinstvu, v dvorani zbranim; marsikomu stopile so solze pomilovanja v oči. Njegovo možko vedenje je poprijelo srce marsikoga — pomilovali so ga vsi.

VI. Erazem rešen iz ječe.

V smrt obsojenega Erazma zaprli so sedaj v drugo ječo, bolj prostorno in svitlo, pa zato nič manj strašno. Vsi, ki so prišli v to ječo, morali so umreti. Stanovitno in možko, kakor gre možu, pričakoval je Erazem strašne ure, ko bo zapustil to življenje. Ljudje, ki so ga obiskovali, so ga zelo nadlegovali, a vse je voljno vsprejel ter se prijazno pomenkoval ž njimi, celo šalil se je ž njimi. Najbolj razveselil ga je nek star, častitljiv duhovnik, kadar je prišel k njemu. Rad je govoril ž njim od prihodnjega življenja in od neumrjivosti človeške duše.

Tako pretekla sta dva dneva, — in napačil — je tretji, — ki bi imel biti zadnji njegov. Nič se ga ni bal, pripravljen je bil za smrt. Zaničeval je ves svet, njegovo nehvaležnost in sleparije. Duh njegov bil je že nad zemljo, lože je dihal. Marsikoga izmed prijateljev videl je že v duhu, pri-

jateljev, ki so izgubili življenje v svetem boji za domovino. Pomenkoval se je že v duhu sè svojim nepozabljivim prijateljem — Baumkirherjem.

Brez potomcev, brez žene, ločen od tovarišev svojih in zapuščen je bil, — kaj bi ga še moglo veseliti na zemlji?

Tako sedi zamišljen v mraku tretjega dne v svojej celici; zvonaj pred ječo pak so se njegovi čuvaji dobre volje gostili z jedjo in pijačo, katero jim je kupoval jetnik. Na zdravje njegovo pili so rujno vince!

Kar se odpró vrata, in v ječo stopi nek menih. Erazem meneč, da ga pride duhovnik obiskat, vstane, mu ide naproti rekòč z milim glasom: «Zahvaljujem se vam, častitljivi duhovni oče, zahvaljujem, da skrbite tako ljubeznivo za me! Moj račun z Bogom je sklenen, rad bi svojega življenja zadnje ure sam preživel.»

Menih odgrne molcé svojo kuto in zdajci izpozna jetnik cesarkega dvornika Viljema Bereneka v meniškem oblačilu. Bil je to plemenit, hraber Štajarec, iz stare rodovine štajarskih grofov; kot pameten svétnik bil je na dvoru cesarja Friderika III. Menil je, da se ne more drugače izkazati cesarju zvestega podanika, nego če brez vse samo-

pridnosti pomaga cesarju v to, kar je dobrega in ga varuje zapeljivih svetovalcev.

Zaman prizadeval si je Viljem Berenek izprositi milosti za junaškega Baumkirherja pri Frideriku; a posrečilo se mu je to za zeta svojega Ivana Štubenberškega, ki je bil pozneje deželni glavar na Štajarskem in zvest podanik cesarjev.

Globoko je plemenitega Bereneka užalilo v srce, da bo zopet umreti velikemu junaku v rokah rabljevih. Sklenil je pomagati mu, kajti vedel je, da bi se sorodnikom Papenhajmovim silno zameril cesar, ako bi prizanesel Erazmu. Sè zvijačo nakanil je, rešiti ga.

Dejal je, da ima vevlažen opravek, ki ga mora izvršiti sam in prosil je cesarja za dovoljenje. Da bi ga nihče ne izpoznal, obleče redovniško haljo, se poda tako opravljen v mesto Frankobrod ter obiše tamo zaprtega prijatelja Erazma. Tu ugledavši cesarjevega ljubljenca v meniškej opravi, se močno začudi; a Viljem, kateremu je bil vsak trenotek drag, da bi po nepotrebnem tratil čas z ničevim govorjenjem, veli mu kratko, podavši mu pilo in meč, katera je imel skrbno skrita v svojej obleki: «Tu vzemite pilo in meč, s tem se lahko rešite in oprostite železja in ječe. O polunoci vam je lahko

pobegniti. Takrat bodo spali čuvaji vaši trdno, — za to sem skrbel — porabite sedaj priliko in pobrišite jo. Unkraj reke Majna,» nadaljuje rešitelj, «čakal vas bode sluga s konji. Preplavati pa vam je prej reko, kajti na mostu stoje močne straže. Skrivajte se skrbno in oprezno, morebiti se vam posreči.»

Ves ginen in iznenaden hotel je Erazem objeti velikodušnega rešitelja; pa Viljem, ko izgovori zadnje besede, potegne haljo čez glavo ter izgine.

VII. Erazem pobegne iz ječe.

Erazem je menil da sanja; toda pogled na rešilno orožje prepričal ga je resnice in mu napolnil srce z novim upom.

Preudarjal je, kako bi mu bilo bolj varno pobegniti. Uže je gledal v duhu mile kraje drage mu domovine; v tem pak je razprostrla noč svoje črno krilo čez trudno zemljo. Čim bolj se je bližala ura polnoči, tem bržeje bilo mu je po rešitvi hrepeneče srce ter se mu polnilo sè sladkimi nadami. Večernica je prijazno in čarobno svetila skozi omreženo lino in zdelo se mu je, da vliva bolnemu njegovemu srcu uteho in tolažilni mir. V duhu zrl je že nad seboj neizmerno ob-

nebje z neštevilnimi lučicami, in bilo mu je pri srci tako lahko, — tako prijetno! Daleč ni bila polnočna ura.

Oprezno stopa k vratom ter posluša pazljivo, kaj da počne straža. Na veliko veselje čuje smrčanje pred durmi, — čuvaji spé; — Viljem Berenek namešal jim je makovega soka med vino.

Ta trenotek uporabi jetnik, da začne brzo piliti težke okovi z rok in nog; glasno mu je bílo srce, ko odloži oprezno železje na tla. Komaj se začuti prostega, zagrabi za meč, ga poljubi tako srčno in iskreno, kakor poljubi prijatelj prijatelja po dolgej ločitvi.

«Hodi z menoj, drago orodje rešitve moje! Ti, ljubi meč me boš ali rešil, ali pa mi dal umreti junaški!»

Te besede sam se seboj govoreč, ... odpahne srčno vratni zapah. Ne da bi ga bil kdo čutil, splazi se memo spečih stražnikov in dospe skozi več praznih sob — na dvor. Ko pride do dvoriščnih durij, najde je odprte. Tu sliši korakati stražo pred durmi. Srce mu močno bije in on pričakuje nestrpljivo ugodnega trenutka, ko bo mogel neopažen smukniti na plano. Le tri korake in — bil bi svoboden! Kar se nagloma zaprašivanj velik pes, grozno lajajoč. Erazem ga

hoče razsekati, a glej! njegova zvesta sultana planeta nanj in ga raztrgata. Ves čas, kar je bil njuni gospod zaprt, nesta se ganila izpred ječe njegove.

Pri tej priložnosti hoče Erazem planiti skozi glavna vrata, kar nekedo z osornim glasom zavpije: «Kedo je?» Sedaj veljalo je glava in srce. Zdajci izpozna čuvaj ubeglega jetnika; a predno mu je bilo mogoče zasmoditi nerodno puško, že mu jo izdere Erazem iz rok in zažene v globoko reko, a strahopeten vojak pobegne. Brez obotavljanja zakadi se Erazem v peneče valove in plava sè svojima zvestima psoma na ono stran reke, kjer ga je pričakoval njegov zvest sluga s konji. Erazem bil je prost, dihal je zopet zrak svobode!

VIII. Erazem pride zopet v svoj grad.

Podala sta se brzo na pot proti domu. Jahala sta le po noči; po dnevi pa sta se skrivala po gozdih. Jako je veselilo ubeglega Erazma, ko je videl, kako ga zasledujejo vojaki, a on preoblekel se je na poti, da bi ga ne izpoznali. Rešitelj njegov Viljem skrbel je za živež in za denar.

Srečno odtegnila sta se preganjalcem ter slišala v marsikterem mesti govoriti, kako smelo je pobegnil Erazem iz zapora in da ga vsakedo sme ujeti ali pa ubiti. A Erazem se ni bal tega, kajti obleka in pa predrugačen obraz sta ga delala neznanega. Dospela sta po dolgem potovanji na mejo avstrijsko.

Ko je Erazem vgladal vrhe domačih gora storilo se mu je milo pri srci, radostilo ga je neizmerno, videti kraje, kjer je preživel mladostna leta in katerih že tako dolgo ni videl. Težko mu je delo jedino to, da se vrne preganjan in kot begun v domovino svojo in da se mora kot ubijalec potikati in skrivati po goščah v deželi, v kateri je prej ime njegovo slovelo tudi v kočah bornih kmetov.

Nameraval je, podati se v svojo graščino pod Sokoljem na Štajarskem, toda bal se je, da bi ga ondi ne izvohali zasledovalci. Sklenil je tedaj iti na Kranjsko, v Predjamo, v stari grad svojih pradedov.

Kraj, v katerem stoji grad, bil je Erazmu v njegovem sedanjem položaji ves pripraven; znal je, da se mu tu ni ničesa bati, ker je ta kraj večinoma ljudem nepoznat. Sodil je po svojej pameti in izvolil ta kraj v svoje dalnje stanovanje, akoravno ga je svaril pred tem nek notranji glas.

Da pa je Erazmov Predjamski grad ostal svetu tako neznan, vzrok je ta, da je v deželi še drug grad istega imena, katerega so zidali tudi gospodje tega rodu, a v bolj prijetnem kraju, da so v njem prebivali. Prvi se je zategadelj čedalje bolj pozabil.

Strašna noč je bila, grom je bučal, bliski so švigali sem ter tja in viharji so tulili in tako razgrajali, da so ruvali s koreninami vred stoletna drevesa; dež in toča sta se vsipala iz črnih oblakov, ko sta prišla Erazem in njegov sluga pred grad po dolgem potovanju od dežja vsa premočena, v vednej nevarnosti, da bi ju blisk ali kako padlo drevo ne pobilo. Konja privežeta k drevesu ter po ozkejši, strmejši poti plezata po vseh štirih proti gradu. Vsa trudna, izdelana in mokra dospeta na konec svoje poti. Duri grajske bile so odprte. Korakata po stopnicah — nikjer ni bilo čuti žive duše, vse je bilo tiho. Uže skleneta vleči se k počitku, ko zaslišita govorjenje. Ideta na mesto, od koder sta slišala šum in res — zasveti se jima skozi luknjico v ključavnici luč. Erazem duri hitro odpre, a kako se preseneti, ko zagleda okrog mize 12 oboroženih korenjakov. Ko ti ugledajo neznanega jim Erazma, planejo sè svojih sedežev, sežejo po mečih in hoté udariti na Erazma. «Stojte!» zapove jim Erazem in na-

meri samokres med nje. Ti stopijo za nekaj korakov nazaj in Erazem je praša: «Kedo ste, kaj iščete todi!» — «Kje imaš pravico, nas tako vprašati, ti predrznež ti!» — «Menim, da gospodar ima vedno oblast čez grad svoj in da mora vedeti, kedo da v njem stanuje!»

Vsi se zavzamejo nad takim govorjenjem, dobro ga pogledajo in vsi jednoglasno zapijejo: «Res je, Erazem, naš gospod in zapovednik!»

Zdaj i Erazem spozna svoje hlapce, katerim je bil za njegove nepričujočnosti grad v varstvo izročen.

Na njegovo vprašanje, kako da so se imeli, kar njega ni bilo, rekó mu, da so izvedeli, da je bil njihov gospod obglavljen; da so potem sklenili, s tem živiti se, kar si s silo pridobijo. Kakor bi mu nek notranji glas prorokoval, dé Erazem: «Saj me morda res ne čaka družega!»

Hlapci postregli so jima z večerjo, katera se jima je kaj dobro prilegla.

Spravita se k pokoji kar na trda tla, a vendar se jima je bolj prileglo tu, ko na mehkih pernicah.

Drug dan imel je Erazem mnogo opravka. Vse svoje posestvo je skrbno pregledal in videl je, da je s hišno opravo jako slabo

preskrbljen. Sreča je bila, da v onih časih, po katerih še sedaj naš kmet zdihuje ter si je zopet želi, mehkužnosti poznali niso, mehkužnosti, kakeršna je dandanes, do malega vseljena v vse stanove. Vojščaki, ki so bili utrjeni v vsih nadlogah in niso poznali mehkužnosti, bili so kmalu zadovoljeni.

Da bi sebi in svojim ljudem potrebnega živeža priskrbel, sklenil je Erazem skrivaj obiskati vsa svoja posestva; to temveč, ker je imel oskrbnike zveste, da se je mogel nanje popolnem zanesti.

Tretjega dne po prihodu na svoje domovje preobleče se Erazem v narodnega kmeta in vzame sè seboj jednega svojih hlapcev. Obišče najprvo spodnji grad, kjer mu je bil oskrbnik starec, ki je bil najlepši izgled zvestega služabnika. Ugledala sta že od daleč grajske stolpe, ko jima pride starec nasproti, ki se je držal od starosti uže v dve gibe. Lasje so mu bili ko sneg beli in počasi ko senca je korakal. Ko prideta bliže njega zavpije presenečen Erazem: «Konrad! zvesti moj stari Konrad!» in prime ga za roko. Starček ga pogleda milo, obriše si solze, ki so se mu vdrle po zgubanih licih in vpre oči v neznanega mu Erazma; ko ga spozna, začne se tresti, kolena mu omagujeti in na tla bi bil padel, da ga nesta oba prijela.

Zdajci objame starec Konrad gospoda svojega in plače veselja, da ga zopet in tako nena doma vidi. Potem mu reče Erazem, da naj ga spremi v grad. Stari Konrad pak dé z milotožnim glasom : «Ne morem, ne smem vaju tje voditi, kajti segnali, spodili so me, — in mi nič družega pustili, ko to le beraško palico.» To izgovorivši vzame list iz nedrija in ga poda nekedanjemu svojemu gospodu. Erazem vzame list in čita:

«Nesrečni prijatelj!

Vse moje prizadevanje in trud, tebi pomagati ni nič zmoglo. Večjo nesrečo, kakor umor Papenhajmov, prinesle so čez te lažnjive tožbe tvojih sovražnikov, kakor bi bil izdajnik in prijatelj strašnega kralja Matijaža. Tvoje imetje je zapadlo in za glavo Tvojo obljubljen je velika nagrada onemu, ki Te dobi živega ali mrtvega v pest. Beži, reši se v dalnje kraje!»

List ni bil podpisan, a Erazem je vendar takoj vganil, da je pismo pisala roka zvestega mu prijatelja in rešitelja ter ga potem izročila staremu zanesljivemu Konradu.

Kaj je čutil Erazem, ko je prečital pismo, v svojem srci, ni možno povedati. Molčé in kakor od strele zadet, stal je tu nepremakljivo; v srci mu je strašno vrelo in kipelo.

Bridek srd do vseh ljudij vtrgal je poslednjo vez, ki ga je dosedaj še vezala na svet, od katerega je bil zavržen.

«V svojem in prednikov svojih rojstnem kraji hočem umreti. Ti nehvaležen svet, za katerega sem se tolikokrat bojeval ter kri prelival! Jeli zaslužen to plačilo?! Iz naročja svojega me pahneš, vse imetje mi vzameš in vse upanje in sedaj koprneš celo po mojej krvi! Naj ti bo! i jaz ne poznam nikakeršnih dolžnosti do tebe, neusmiljen, brezsrčen svet!»

«Idi, idi! stari z menoj v moje skalnato domovanje. Krokari in sove naj nam jutranjo in večerno pesem pojó; volkovi in medvedje naj bodo nam tovariši! Do smrti te hočem živiti in tudi, če bi imel za vsak grižljaj, ki ti ga dam, prelivati človeško kri.»

Erazem in spremljevalec njegov vzameta starca v sredo in ga tako privedeta polagoma v grad. Zdajci pokliče Erazem vse hlapce svoje k sebi in jim pové svoje naključje ter da je prisiljen, s silo za svoj obstoj skrbeti. Surovi hlapci so bili takega življenja navajeni in prisegli so mu, ž njim vred živeti in umreti.

Novo življenje pričel je živeti Erazem s svojimi ljudmi, življenje, s katerim je bilo v

onih časih toliko nemških plemenitnikov strah in šiba vsej deželi, — Erazem pričel je ropati.

Prvi, nad katerega je Erazem razlil svoj srd, bil je Ivan Štekperk. Ta bil je star sovražnik Erazmov in rodovine njegove. Kolikor je le mogel, želel mu je škoditi pri cesarju. Sè silo vzel je Erazem grad Štekperkov. Ko je vanj udrl, skrnil se je gospodar na izbo; ali oder je bil trohljen in črviv, — on se udere in obvisi za glavo med odrom, kjer je storil žalostno smrt. Bil je poslednji tega rodu.

V nedolgem času postal je Erazem sè svojimi vojniki strah vsej deželi. Rop sledil je ropu, predrzno razgrajal je brez miru in pokoja. Vso okolico vznemirjal je daleč na okoli; razbijal in moril je z divjimi svojimi četami vse, kar mu je prišlo pod roko: bogate samostane, samogoltne varuhe, neusmiljene grajščake, te slednje je najrajše stiskal.

Tem ljudem bilo je njegovo ime strašno; — sladko pa je bilo ubogim, stiskanim in preganjanim, katerim je bil, kakor dober prijatelj, vedno branitelj in rešitelj.

Posebne misli so mu rojile po glavi: postavil se je sodnikom človeškega rodu, s tem, da je nepravičnike in stiskalce ubogih iz celega srca sovražil. Postave so ga sicer

ostro sodile, a vendar se ne more reči, da je bil, kakor drugi roparji in tolovaji. Nikedar ni bil neusmiljen ali nečlovešk. Krvi ni prelival brezpotrebno ali brez vzroka, razven kedar mu je šlo za lastno življenje.

IX. Erazem v svojem gradu oblegan.

Tako je bil Erazem že skoro dve leti strah vseh onih, katere je sovražil. Povsod je bil nazoč, toda povsod drugače opravljen. Vse mu je bilo znano in povsod je ušel zanjkam, ki so mu je nastavljali. Še za njegovo bivališče sovražniki niso mogli izvedeti, ker nikoli ni razgrajal prav blizu svojega doma. Ali vse ima svoj konec, tako tudi njegov ni bil daleč.

To in pa ker je bil pomočnik in vodnik ogerskim četam, ki so istega leta pridrle do Trsta, napotilo je končno cesarja Friderika, da je dal nalog tržaškemu poglavarju Gašparju Ravbarju, naj se vzdigne proti razbojniškemu Erazmu ter ga dobi živega ali mrtvega. To je Erazem po svojih ogleduhih kmalu izvedel.

Z lastnimi očmi je vse videl, kar so k njegovemu končanju pripravljali in predrzno je sklenil, Ravbarju, kolikor možno nagajati.

Ravbar je imel mnogo vojakov in prizadeval si je na vso moč, cesarjevo povelje na tanko izpolniti. Povsod je Erazma zasedloval, toda kamorkoli se je ganil, bil je prekanjen. Ali sreča je opoteča in večidel mati nesreče. Ljudi, katerim je ugodna, stori napihnjene in je od pravega pota zapelje v brezdno pogube. Tako prigodilo se je že mnogim, mej drugimi i — Erazmu.

Ravbar imel je nekega dne sè svojimi prijatelji gosti na svojem gradu pri Planini, Mali grad zvanem.

Predrzní Erazem prijava sam pred Mali grad in se začne razgovarjati z baronovim hlapcem. «Pojdi», reče mu, «k svojemu gospodu, sporoči mu pozdrav ter reci mu, da sem pripravljen, mu sam pot pokazati do svojega gradu. Obljubim mu tudi», nadaljuje jezdec, «da ga bom doma bolj pogostil, kakor bi morebiti on mene tu.»

«Smem vas li prašati, kedo ste?» dé hlapec baronov.

«Sem srčen prijatelj tvojega gospoda in se zovem Erazem Luegar», pravi Erazem ter ustrelí dvakrat proti nebu, spodbode konja in zdirja. Ko Ravbar in gostje njegovi to začujejo, vstanejo, osedlajo brzo svoje konje in jo udarijo za njim. Videli so ga daleč pred seboj jezdečega v divjem teku.

A kmalu jim izgine izpred očij, kakor bi ga bil sam peklenšček skrila.

Srditega barona to še bolj ujezi, da pošlje na vse strani ogleduhe. Sledili so tudi konjskim kopitom, katerim je pustil Erazem, da bi ga ne zasledili, podkove narobe pribiti. Sledili so po gozdih in stranskih potih in dospeli so do strme, navpik stoječe skaline, na katerej stoji Erazmov grad.

Ko Ravbarju naznanijo, da so zasledili Erazmov grad, vzdigne se sè svojimi vojščaki proti Predjami. Toda kako se nevoljen zavzame, ko mu pokaže prvi pogled, da je grad nepremagljiv, in da ga ni možno drugače vzeti, nego z izstradanjem.

Ko je Ravbar izvedel za skrivališče Erazmovo, ukaže nedostopni grad obkoliti s precejšnjim številom vojakov, misleč, da bode tako glad primoral razbojnega viteza v udajo.

Erazem in hlapci njegovi so pa svoje oblegalce zasmehovali. Dva meseca uže bili so oblegani. Ravbar in vojniki njegovi morali so pri pomanjkanji živeža vse težave ostre zime trpeti. Mnogo jih je tudi zbolelo in pomrlo.

Erazem pa je v dokaz temu, kako dobro je preskrbljen z vsakeršno hrano, dal na pustni večer leta 1484 spustiti z gradu

oblegajočim celega pečenega vola na vrvi ter je ob jednom povabil k gorkej peči v grad. Ravbar menil je, da je to le zvijača obleganih, da bi s tem le pomanjkanje skrili. Novo upanje mu je zasijalo. Toda zastonj! Velika noč pride, Erazem se zopet spomni oblegovalcev in jim pošlje več živih ovnov.

Vse to in ves ostali živež dobival je iz Vipavske doline po skritem podzemeljskem hodniku.

Zima je minula in spomlad je vso naravo obudila v novo življenje. Erazem prikazal se je čestokrat oblegalcem svojim in se pogovarjal ž njimi. Barona Ravbarja povabil je večkrat k sebi in mu obljubil pri svojej vitežki časti, da se mu ne zgodi nič žalega, da se prepriča, da je vse prizadevanje, izstradati ga, prazno in brezvspešno.

Ravbar ni zaupal Erazmovim besedam. Večkrat poslal je Erazem Ravbarju kaj mastnega za južino ter ga ob jednom prosil, naj slugi nič žalega ne stori, «kajti», dejal je Erazem, «prenerodno je, streči mu po vrvi z grada.»

Erazma je predrzna prevzetnost zapeljala tako daleč, da je prve češnje in jagode, katere je skoro potem dobil iz Vipavske doline, poslal po svojem slugi oblegajočemu

Ravbarju, rekši, da se vse to in karkoli si poželi človeško srce, dobiva v jami pri njegovem gradu.

Kako se je zavzel Ravbar videč, kako obilno ga Erazem z češnjami, jagodami in drugim sadjem v letnem času obdaruje, mej tem ko je v deželi uprav cvetelo. Kmalu potem dobi plemenitih rib, in tako ni noben dan prešel, da ni prišel Erazmov sluga z novimi darovi k baronu.

X. Erazem izdan. Smrt njegova.

Baron Ravbar je uvidel, da svojega namena ne doseže. Sklenil je torej prošnjam svojih vojakov privoliti, da se vrnejo v Trst. Namenil je že, cesarju poročiti o njegovem vspehu in prositi Erazmu milosti. Ali jeden vojakov, — nek Frijulec — mu svetuje, končati Erazma z zvijačo, ker ga z orožjem ne morejo. Stavi nasvet, Erazmovega slugo pregovoriti v to, da izda svojega gospoda; denar in obljube, meni Frijulec, bodo ga pregovorile.

V svojej nejevolji, da ga je up tako prevaril, mislil je Ravbar bolj na osveto, nego na to, kar mu je svetovalo srce. Sklenil je storiti, kakor mu je bilo nasvetovano.

Sluga Fran pride zopet z novimi darovi in Ravbar ga sprejme jako prijazno. Povabi ga k jedi in obdaruje obilo. Ponižnost zapovedujočih one močno omeči, ki imajo spolnovati povelja. To se je najbolj pokazalo pri preslepljenem slugi Franu, katerega je Ravbarjevo zlato in dobrotljivost popolnem omamila.

Vsigdar, kadar je prišel, bil je Ravbar prijaznejši ž njim in kmalu ga je tako prikupil in zase pridobil, da mu je smel prosto svoje nakane razodeti. Mnogotere obljube, prostost in odpuščanje so bile veše, ki so ubogega Frana ujele v svoje mreže in premamile njegovo izbujeno vest. Srce se mu je treslo, kadar je mislil na strašno nezvestobo, a pregovorjen od zapeljivosti se mu je hudobija manjša videla, menil je, da ustreže s tem domovini in da bo srečno živel v prihodnje. Glas njegovega srca, ki ga je svaril pred nezvestobo, postajal je vsak dan slabši in kmalu zaspala je popolnem vest v njem.

Oj grde strasti, ki nas tako z lahka na pot hudobije zapeljejo in nam nikedar več ali pa le težko dadó zopet vrniti se k čednosti. Zlato in ljubezen sta mogočna gospodarja sveta; mogotce in berače imata v svojej oblasti in le malokedaj se dasta premagati.

Zlato je prej zvesto srce Franovo oslepilo, ljubezen ga je pripeljala v pogubo.

Sluga Fran imel je namreč izvoljeno devo, katero je srčno ljubil; nič drugega ni želel, nego dobiti jo v zakon. Hudobija mu je odprla pot do nje in mu je kazala vso nesrečo pri njej; čednost pa mu je kazala v zvestobi do svojega gospoda žalostno podobo večne ločitve od njegove ljubice, — in na vse zadnje izročila ga zaničljivej smrti. Padel je! Preveliko zaupanje v zvestobo svojega sluge pa je bilo Erazmu v pogubo. Ta izdal je svojega gospoda s tem, da je naznanil baronu Ravbarju, da zahaja Erazem vsak večer na določeno mesto, da opravi svojo naravno potrebo. Rekel mu je: «Skala tam ni debela in če vanjo vstrelite in jo dobro zadenete, mora se razkrušiti.»

Oblegovalci imeli so sè seboj nekaj topov iz Ljubljane, katerih se pa do sedaj niso posluževali, ker so menili, da trdi skali nič ne škodijo. Dogovorili so se tedaj, da izobesi sluga Fran belo cunjo na ono mesto, kamor zahaja običajno Erazem in proti onemu kraji naj ustrelé. Pristavil je tudi nezvesti sluga, da jim bo luč na oknu naznanila, kedaj se bo podal Erazem na imenovano mesto.

Brezvestni izdajnik se vrne v grad in le prenatanko spolni obljubo svojo.

Jelo se je mračiti. Kmalu ugledajo oblegovalci obešeno znamenje in brez odloga namerijo vse topove na ono mesto. Komaj so pričakovali noči in s to danega znamenja.

Erazem bil je tistega dne nenavadno otožen in žalosten. Neznana bojazen in strah napolnevala sta mu tesne prsi. V preteklej noči prikazal se mu je v sanji duh nepozabljivega Baumkirherja, ki mu je roko podal in ga s prstom žugaje svaril pred kačo, katera mu je zvita in žvižgajoča ležala na prsih. Zbudil se je.

Ves zamišljen lazil je celi dan po svojem gradu. Govoril je malo, ravno tako malo je pil in jedel. V mraku gre, kamor sta ga nagon in naključje peljala, — v svojo smrt. Na oknu gorela mu je mrtvaška luč. Na dogovorjeno znamenje ukazal je Ravbar ustreliti proti dotičnemu mestu: štirje topovi, vsi najedenkrat zažgani, zagrmeli so strašno in — Erazem zgrudil se je mrtev na tla, od dveh skal zadet, izdihnil je pod razvalinami podirajočega in odkrušejočega skalovja. Hlapci in sluge hité prestrašeni in zmešani nesrečnemu gospodu na pomoč. To je dalo oblegalcem priložnost, polastiti se sè pomočjo izdajnika gradu. Z golimi

meči pridrli so v grad. Dvanajst Erazmovih služabnikov, krepkih korenjakov postavi se zdajci oblegalcem v bran. Bijejo se ž njimi junaški, ko levi; toda podlegli so mnogoštevilnejšim Ravbarjevim vojnikom; vsi so pocepali mrtvi okrog Erazma. Ko baronovi vojaki vidijo, da so zmogli hlapce, zaženo strašen krik; izdajalcu Franu pa se zahvaljujé ter delajo velikanske obljube. Vse grajske stanice jim je moral razkazati, vzlasti pa tisti podzemeljski hodnik, katerega je priroda sama v zemlji izdolbla in ki je štiri milje daleč vodil v Vipavsko dolino, od koder je dobival Erazem živež.

Ko Ravbar pride na ono usodepolno mesto, kjer je ležal Erazem zasut, najde starca vsega v solzah vtopljenega nad njegovim truplom; bil je to stari, zvesti Konrad. Dolgo so ga molcé gledali, kajti smilil se je starec i trdim srcem. Čez nekoliko sklone Konrad glavo svojo in upre najprvo oči v nezvestega Frana, ki je zrl sè sramoto v tla. Počasi vzdigne se starec in kakor duh iz onega sveta stopa proti Franu. S trdnim in ostrim glasom mu reče: «Mladenič! izdal si svojega gospoda; tresi se Juda Iškarijot. Jaz ga hočem maščevati!» Ko izreče te besede, potegne, ko bi trenil, Konrad oster meč izza pasa in ga zasadi

z močno roko v izdajalčevo srce. Malo pozneje je tudi starec zgrudil se mrtev na truplo svojega gospoda in razmesarjen ter preboden izdihnil dušo.

Takoj drugi dan zapustili so baron in vojaki tisti kraj. V gradu pa ni ostalo žive duše, razven dveh sultanov, ki svojega gospoda i po smrti nesta zapustila. Pač zvesti živali!

Sosedje pokopali so svojega dobrodelca Erazma in sluge njegove na pokopališči bližnje cerkve Marije Device.

Nobenega sorodnika, nobenega prijatelja ni bilo pri Erazmovem pogrebu; le zvesta psa njegova sledila sta žalostna in — na grobu kmalu poginila.

To se je godilo v leti 1485. Z Erazmom izumrl je rod Predjamskih gospodov.

V gradu ostalo je še več znamenj, med drugimi vidi se še sedaj mesto, kjer je Erazem sklenil nesrečno svoje življenje.

Stari grad je pozneje razpadel in poznejši graščinski posestnik Ivan grof Kobencel sezidal je v leti 1570 sedanji novi grad.

Pri
Jan. Giontini-ju v Ljubljani

se tudi dobivajo:

- Cesar Maks in Mehika.** V Ljubljani 1868. Spisal *J. Alšovec*. 30 kr.
- Čas je zlato.** Podučna povest za mladost. Spisal *F. Hofmann*.
V Ljubljani 1864 . . . . . 36 kr.
Lično vezana . . . . . 50 kr.
- Cerkvica na skali.** Pravljica . . . . . 12 kr.
- Dve čudapolni pravljici.** Drugi predelani in popravljeni natis. 1881. *I. Peter Krunov; II. Okamnjenci na Blanskem gradu*; v slikanej, lepej vezbi . . . . . 16 kr.
- Erazem Predjamski.** Povest iz petnajstega stoletja. S podobo. Četrtri natis. V Ljubljani 1886 . . . . . 20 kr.
- Hitri Računar** z ozirom na sedanji denar po avstrijski veljavi in na novo mero in vago. 8. popolnoma predelani in popravljeni natis. 1885. V usnji . . . 60 kr.
V polusnji . . . 40 kr.
- Jama nad Dobrušo.** Pravljica . . . . . 20 kr.
- Ključek lažnjivi** . . . . . 20 kr.
- Kuharica slovenska** ali navod, okusno kuhati navadna in imenitna jedila. Narekovala *M. Bleiweiss*. V Ljubljani 1878. Veljajo lično vezane . . . . . 1 gold. 90 kr.
- Kuharske bukve,** nove, ali nauk, najboljša in imenitnejša jedila brez posebnih stroškov pripraviti. Z 200 jedilnimi listki. Tretji natis. V Ljubljani 1877. Vezane . . 90 kr.
- Najdenček,** ali pravični se tudi živine usmili. 1881. Drugi predelani in popravljeni natis. V slikanej, lepej vezbi 20 kr.
- Nikolaj Zrinjski,** hrvatski junak . . . . . 20 kr.
- Pođuk,** kako se dela žganje vsake haže, mrzlo in gorko, in brez posebnih naprav. V Ljubljani 1879. Velja 1 gold.
- Repoštev, duh v Krkonoških gorah.** Tretji predelani in popravljeni natis. 1881. V slikanej, lepej vezbi 20 kr.
- Sanjske bukve** (s podobami). . . . . 15 kr.
- Sto malih pripovedek za mladost.** Spisal *Krištof Šmid*, poslovenil *Ivan Tomšič*. 1872 . . . . . 40 kr.
Lično vezane . . . . . 50 kr. — 1 gold.
- Vošilna knjižica,** ali vošilni listi za novo leto, godove in rojstne dneve. Spisal *Ivan Tomšič*. 1870 . . . 20 kr.
- Zbirka ljubimskih in ženitovanjskih pisem** . . . . 30 kr.

